

SLIMME ALLIANTIES NODIG VOOR ZORGENKINDEREN

Kinderopvang en jeugdzorg bundelen krachten in Alert4U

Kinderen met probleemgedrag of een ontwikkelingsachterstand moeten zo jong mogelijk al de juiste zorg krijgen. Maar dat lukt alleen als hun problemen gesignaleerd worden. De kinderopvang heeft op dit punt veel te winnen bij intensieve samenwerking met de jeugdzorg. Het programma Alert4U wil de kennis hierover bundelen en landelijk implementeren.

Gerdi Meyknecht

Als samenleving kunnen we veel winst boeken door sneller en gericht signalen van jonge kinderen te onderkennen en ouders en kinderen op tijd steun te bieden. Ik heb zelf lang in de jeugdzorg gewerkt en vrijwel altijd gaven kinderen al op jonge leeftijd signalen. De onderbouwleerkracht of de leraar had vaak wel gezien dat er iets niet klopte, maar wist dan niet goed wat te doen. Het is ook de vraag of de pedagogisch medewerker of de leraar deze gespecialiseerde kennis moet hebben, maar zij moeten wel de weg weten naar die kennis. Inmiddels zitten mensen van de jeugdzorg en ook andere experts op de scholen. Dat is heel normaal geworden. Gewoon omdat daar de kinderen zijn. Maar dit is nog niet normaal voor de kinderopvang, terwijl het rendement van die opvoedexperts juist daar zo groot kan zijn. Om ervoor te zorgen dat de kinderopvang snel kan beschikken over extra opvoedexpertise wil het programma Alert4U samenwerking stimu-

leren, maar ook kennis bundelen en beschikbaar maken voor het veld. Dat vraagt niet alleen om kennis maar ook om landelijke beleidsaandacht voor dit thema. Samenwerking moet immers niet belemmerd worden door strakke regelgeving.

Onder de titel Alert4U lanceerde het Kinderopvangfonds in het voorjaar van 2009 een landelijk programma. Els Rienstra is bestuurslid van het Kinderopvangfonds en voorzitter van Alert4U: 'Het Kinderopvangfonds wil met Alert4U een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de kinderopvang. Een mooie kernboodschap: op tijd signaleren en alert reageren! Dat kunnen we met extra opvoedexpertise realiseren.'

Drie pilots en een quickscan

Er is al veel kennis over goede vroegsignalering in de kinderopvang. Die verzamelen we in Alert4U op verschillende manieren. Ten eerste worden in drie pilots samenwerkingsverbanden gevormd tussen kinderopvang en opvoedexperts,

vooral uit de jeugdzorg. Ten tweede wordt in een quickscan kennis gebundeld over bestaande instrumenten voor vroegsignalering en over samenwerkingsmodellen in Nederland. Op basis van de kennis uit de pilots en de gebundelde kennis uit het land bouwen we een landelijk ondersteuningsprogramma voor pedagogisch medewerkers in de kinderopvang. Deze kennis kan deel gaan uitmaken van het 'Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar' of gebruikt worden in e-scholingsmodules.

De drie pilots zijn gestart in Amsterdam (Partou en MOC 't Kabouterhuis), in Drenthe (Speelwerk en Yorneo) en in Leiden (B4KID en Cardea). In de pilots wordt – met de ouders – gewerkt aan het verhogen van de alertheid op de ontwikkeling van het kind en gezocht naar maximaal rendement in de samenwerking met opvoedexperts, bijvoorbeeld uit de jeugdzorg. Elke pilot heeft een eigen aandachtsgebied. Zo wil Partou de signaleringsleeftijd terugbrengen en een groeibericht ontwikkelen over alle 2-ja-

Alert4U is een programma van het Kinderopvangfonds. In Alert4U draait het om op tijd signaleren van en alert reageren op gedrag van kinderen. Door nauwe samenwerking met ouders en vooral ook met opvoedexperts uit de jeugdzorg. Het Kinderopvangfonds financiert programma's en projecten om innovatieve en kwalitatieve kinderopvangvoorzieningen voor kinderen en ouders te stimuleren en te faciliteren. De scope is breder dan de kinderopvang alleen. Behalve innoveren, wil het fonds met zijn programma's ook kennis verspreiden en het maatschappelijk debat aanjagen. (Zie ook BBMP 04|09, p. 6).

land) bot bij de minister met haar beleidsplan *Vroeg, voortdurend en integraal (VVI)* voor integrale vroeghulp aan jonge kinderen. Hij noemt het een 'strak plan', maar biedt geen extra financiële ondersteuning. Overigens wordt VVI nu wel gefinancierd vanuit het 'Transitieprogramma langdurende zorg.'

Tijd voor sterke verbanden

Aandacht voor vroegsignalering is niet nieuw, maar manifesteert zich tot nu toe op hybride wijze. In de opvang van jonge, kwetsbare kinderen wordt op verschillende manieren iets extra's gerealiseerd, bijvoorbeeld als leidstergerichte ondersteuning (deskundigheidsbevordering of advies/begeleiding) of als kindgerichte ondersteuning (iemand die speciaal met het kind werkt). Vaak lopen deze vormen door elkaar.

Mariëlle Balledux is vanuit het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) betrokken bij Alert4U: 'In 2004 heeft het Nji een landelijke inventarisatie gehouden naar goede initiatieven op dit terrein. We hebben geen onderscheid gemaakt tussen kinderen met een handicap of kinderen met "opvallend" gedrag. Onder de naam "plus" troffen we veel varianten aan. Zowel in samenwerking met de GGD (zoals het project Kinderopvang én BSO plus in Rotterdam) als met MEE (Steunpunt geïntegreerde kinderopvang in West-Brabant of Meldpunt Integrale Vroeghulp in Twente). Okido Amsterdam is een breder samenwerkingsverband met de kinderopvang. Daarin werken een aantal instellingen met elkaar samen, waaronder de jeugdzorg.'

Maar voor een betere vroegsignalering is een gefragmenteerde samenwerking niet genoeg. Het is hoog tijd voor landelijke sterke verbanden, vindt Mariëlle Balledux: 'Er is in het verleden onvoldoende geïnvesteerd in een krachtige en landelijke implementatie. Er zijn geen structurele beleidsafspraken tussen jeugdzorg (zorgaanbieders) en kinderopvang gemaakt over samenwerking. Als de financiën en de structuren dan lastige componenten worden, verwateren verbanden. Een ongewild en ongewenst effect van wetgeving. We kunnen veel leren van succesvolle implementaties zoals Families First en Triple P. Daarnaast heeft de marktwerking landelijke kennisdeling in de kinderopvang negatief beïnvloed. Het veld is door het bestaan van verschillende (en elkaar enigszins beconcurrerende) koepelorganisaties ook enigszins versnipperd geraakt. In

de derde plaats is de beleidscapaciteit en innovatiekracht van de sector door de snelle groei van organisaties én grote doorstroming van personeel verzwakt.'

Jeugdzorg veelbelovende partner

De noodzaak om inhoudelijke vragen met elkaar op te lossen is dus groter dan ooit. Want een moderne kinderopvang is wendbaar en bouwt passende allianties om de vraagstukken op te kunnen vangen die de eigen competenties te boven gaan. En ook de jeugdzorg zoekt naar vormen van samenwerking die voordelen bieden voor beide partners en voor de kinderen waar het om gaat. Waarom is, naast lokale voorzieningen, de jeugdzorg een goede strategische partner voor de kinderopvang?

Aad de Booij, directeur van kinderopvangorganisatie Partou, vormt met het medisch orthopedagogisch centrum 't Kabouterhuis een van de pilots van Alert4U. Hij ziet grote voordelen in samenwerken met jeugdzorg: 'De samenwerking met de jeugdzorg is voor ons om meerdere redenen van belang. Wij zoeken versterking van onze expertise op het terrein van het signaleren en duiden van een afwijkende ontwikkeling van jonge kinderen (en dat is echt een vak apart!). Door samen te werken met de jeugdzorg borgen we ook de beste zorg daarna, voor zover dat dan nodig is. Naast praktische pedagogische adviezen is dat mogelijk een opvoedcursus voor ouders of steun van het maatschappelijk werk. En als het moet, kunnen we ook snel verwijzen naar de opvang van een medisch kinderdagverblijf. Ik denk dat we in deze fase veel aan een alliantie met de jeugdzorg kunnen hebben.'

Niet te lang doormodderen

Uit ervaring blijkt dat veel zorgkinderen pas uitvallen als ze op het basisonderwijs zitten. Alle experts zijn het erover eens: dan pas signaleren is een gemiste kans. Immers, hoe vroeger de ontwikkelingsachterstanden en gedragsproblemen gesignaleerd en begeleid worden, des te beter de prognose voor het kind.

Peter Stam, directeur Yorneo, voert samen met Speelwerk in Drenthe een pilot uit. Hij zegt: 'Het cijfer dat landelijk gebruikt wordt om de prevalentie van ernstige opvoed- en opgroei-problemen te berekenen, bedraagt 5 procent. Het aantal kinderen dat binnen deze leeftijds-

rigen bij de overgang naar de peutergroep. Partou investeert ook in de communicatie met de ouders en het werken met Triple P (zie kader). In de groepen van Speelwerk zal een 'intern begeleider' van Yorneo de pilotgroepen maandelijks bezoeken en coachen en wordt gezocht naar mogelijkheden om kinderen meer ambulante te begeleiden op de groep. Ook in Leiden wordt met Triple P gezocht naar mogelijkheden om meer intensieve vormen van opvoedingsondersteuning in te zetten, zowel thuis als op het kinderdagverblijf.

Beleid voor kwetsbare kinderen

De kennis die gebundeld wordt in de pilots, wordt ook benut om landelijk beleidsaandacht te krijgen. Bijvoorbeeld door te kijken welke beleidsmaatregelen nodig zijn om succesvolle samenwerkingsverbanden structureel te vestigen. Want vroegsignalering en begeleiding van jonge kinderen die opvallen zijn geen vanzelfsprekende beleidsspeerpunten. Zo wordt in het convenant tussen de brancheorganisaties in de kinderopvang en BOinK over de kwaliteitsregels in de kinderopvang niet gerept over deze groep kwetsbare kinderen.

Ook bij de betrokken ministeries worden de middelen voor kwetsbare kinderen soms moeizaam bevochten. In zijn beleidsplan vraagt minister Rouvoet (programmaministerie voor Jeugd en Gezin) nadrukkelijk aandacht voor preventie, integraliteit van de zorg, opvang en hulp in de eigen leefomgeving met daarbij een belangrijke plaats voor de gemeentelijke Centra voor Jeugd en Gezin. Eind 2007 echter vangt de VNG (Vereniging Gehandicaptenzorg Neder-

Peter Stam

Gerdi Meyknecht

groep op dit moment gevonden wordt, is minder dan 1 procent. We zouden mogen concluderen dat het aantal kinderen tussen 0 en 4 jaar met problemen of achterstand veel groter is dan we nu signaleren. En dat komt vooral omdat hoe jonger de

Els Rienstra

kinderen des te minder hun probleem opvalt. Daar is veel gespecialiseerde kennis en ervaring voor nodig. Veel ontwikkelingsachterstanden of gedragsproblemen worden om die reden pas gevonden in het basisonderwijs. Ze zijn dan vaak ernstiger en minder goed behandelbaar. Een geweldige uitdaging voor de jeugdzorg! Laten we vooral niet vergeten dat het met heel veel kinderen in de kinderopvang heel goed gaat. Vroegsignalering is daarom ook belangrijk om te voorkomen dat er inefficiënte energie gaat zitten in niet-deskundige begeleiding van een kleine groep kinderen. Inge Smit werkt bij B4KIDS in Leiden en is projectleider van een van de pilots: 'Dat te lang aanmodderen komt de kwaliteit van de kinderopvang – ook voor de kinderen die 'niet opvallen' – niet ten goede. Vroeg signaleren betekent vooral zicht hebben op onze eigen mogelijkheden en beperkingen. Daarmee kunnen we beter eigen grenzen bewaken: schoenmaker, blijf bij je leest! Wij moeten geen hulpverleners worden, maar wel de signalen sneller herkennen en eerder hulp inschakelen als onze eigen grenzen bereikt zijn.'

In de eerste helft van 2009 wordt gemonitord welke instrumenten en methoden (bijvoorbeeld voor coaching en training) in de pilots worden ontwikkeld en geïmplementeerd. In de tweede helft van 2009 wordt met observaties en interviews gemonitord hoe de kinderopvang daarmee aan de slag gaat.

De resultaten uit deze monitor worden gekoppeld aan de resultaten van het effectonderzoek door het SCO-Kohnstamm Instituut. Zo wordt zichtbaar welke vormen van samenwerking en uitvoering effectief zijn. Deze kennis wordt gebruikt om een landelijk programma te ontwikkelen en implementeren.

Daarnaast is het natuurlijk belangrijk om na te gaan welke concrete effecten de pilots hebben op de kinderen, hun ouders, de pedagogisch medewerkers en de betrokken medewerkers van jeugdzorg. Dit wordt gemeten door de Alert4U-pilotgroepen in Amsterdam, Drenthe en Leiden te vergelijken met een vergelijkingsgroep uit dezelfde organisatie die (nog) niet meedoet met het project.

Ruben Fukkink voert vanuit SCO-Kohnstamm Instituut de effectmeting uit: 'Dit onderzoek vormt een van de weinige wetenschappelijke studies van eigen bodem naar de effectiviteit van innovatieve interventies voor de kinderopvang. Kennis over effectieve aanpakken is belangrijk, omdat zo gericht kan worden gewerkt aan de verdere verbetering van de kwaliteit van de kinderopvang, op het specifieke terrein van vroegsignalering. Ook is het belangrijk dat we zicht krijgen op hoe we pedagogisch medewerkers effectief kunnen opleiden en begeleiden bij een moeilijke taak.'

Gerdi Meyknecht is programmaleider van Alert4U.

Meer informatie vindt u op W: hetkinderopvangfonds.nl en W: alert4u.nl.

Monitoring en effectmeting

Een van de doelen van Alert4U is het benutten van kennis over 'wat wel en niet werkt.' Daarom wordt de praktijk van de drie pilots gevolgd en worden de effecten gemeten. Daarnaast verzamelt een quickscan bestaande en bekende werkwijzen van vroegsignalering.

Triple P

Triple P staat voor positief pedagogisch programma. Dit oorspronkelijk Australische programma voor opvoedingsondersteuning is bedoeld voor ouders met kinderen van 0 tot 16 jaar. Triple P is een laagdrempelig, integraal programma met als doel (ernstige) emotionele en gedragsproblemen bij kinderen te voorkomen door het bevorderen van competent ouderschap.

Bron: www.triplep-nederland.nl (een website van het NJi)